2. Орвелл Дж. 1984. / переклад Віталія Данмера. 208 с. URL: https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=2283 (дата звернення: 30.11.2019).

3. Сосніна Т. В. Способи відтворення квазіреалій у перекладі роману Дж. Оруела «1984». *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2012. Вип. 30. С. 308-312.

4. Orwell G. 1984. / traduzione di Gabriele Baldini. 113 p. URL: https://docplayer.it/32143136-George-orwell-titolo-originale-nineteen-eighty-four-traduzione-di-gabriele-baldini.html (дата звернення: 30.11.2019).

5. Orwell G. 1984. *Planet eBook.com.* 393 p. URL: https://www.planetebook.com/1984/ (дата звернення: 30.11.2019).

Чміль З.Р.
магістрантка;
Кульчицький І.М.
доцент,
Національний університет «Львівська політехніка»

УКРАЇНСЬКІ ПЕРЕКЛАДИ РОМАНУ Е. ГЕМІНҐВЕЯ «ПО КОМУ ПОДЗВІН»: ПОРІВНЯЛЬНИЙ ЛІНГВОСТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ

Літературна доля одного з найкращих романів Е. Гемінгвея «По кому подзвін» складна і незвичайна. Цей твір, присвячений подіям громадянської війною в Іспанії (1936-1939), учасником якої був і сам автор, позначив суттєві зміни у проблематиці та стильових домінантах його творчості. Американська літературна критика визнала «іспанський» роман одним із найкращих творів письменника, однак зовсім по-іншому складалася ситуація з українським перекладом. Видання роману у перекладі М. Пінчевського (тоді під назвою «За ким сумує дзвін») відбулося лише у 1969 році, та й то з купюрами та перефразами: ідеологічними, релігійними та морально-етичними. І лише у 2018 у Львівському «Видавництві Старого Лева» з'являється нова кон'єктурована версія А. Савенця. Аналізу змістових співставлень старого і нового перекладів присвячені праці літературознавиці Н. В. Романенко

[3; 4], які стали продовженням її дисертаційного дослідження [6]. Нас же цікавить інший контрастивний аспект – лінгвостатистичний.

Мета нашого дослідження – кількісний аналіз сформованого експериментального корпусу, який складають тексти першого [5] та другого [1] українського перекладу роману «По кому подзвін».

Лінгвостатистичні та корпусні дослідження вважаємо перспективним підходом до вивчення текстів, оскільки застосування математичного інструментарію із застосуванням комп'ютерних технологій відкриває перед лінгвістичним аналізом можливість врахування і якісних, і кількісних характеристик художнього мовлення.

Першим етапом нашого дослідження є укладання паралельного корпусу українських перекладів роману Е. Гемінгвея «По кому подзвін». З погляду типологічно-аплікативних характеристик створений корпус розглядаємо як:

– ілюстративний: створюватиметься для лінгвостатистичного співставлення двох перекладацьких інтерпретацій одного тексту;

– статичний: не передбачає перманентного поповнення множини корпусних текстів;

– паралельний: містить дві версії відтворення оригіналу;

– писемний: корпус становить зібрання писемних текстів;

– анотований: текстові дані роззначені та лексичному та синтаксичному рівні.

Після опрацювання текстовим редактором Microsoft Word, програмами AntConc та MS Excel ми одержали такі загальні характеристики текстів М. Пінчевського та А. Савенця (табл. 1).

Таблиця 1

Статистичні характеристики українських перекладів роману Е. Гемінгвея «По кому подзвін»

Показник	Пінчевський	Савенець
Кількість слововживань	140699	139200
Кількість словоформ	21057	21349
Кількість різних слів	11326	11483

Джерело: розроблено автором

Після частиномовного маркування корпусу для кожної частини мови автоматично (за допомогою спеціально написаної програми) визначено її частотність у тексті та у словниках перекладів. Розподіл слововживань

за частинами мови в українських перекладах відрізняється несуттєво. Майже однакову частку в обох текстах займають іменники (19,86% у Пінчевського і 21,86% у Савенця), дієслова (19,87% і 17,88% відповідно), займенники (16,00% і 18,00%), прикметники (7,67% і 7,77%), прислівники (11,90% і 11,00%) та числівники (1,10% і 2,60%). Службові частини мови в цілому займають також майже однакову частку тексту (23,60% і 20,90%).

У реєстрі словника перекладів найбагатшими частинами мови виявилися іменник (26,00% і 36,55%), дієслово (38,65% і 33,65%), та прикметник (16,78% і 15,03%), які значно випереджають прислівники (12,38% і 9,44%), службові (3,81% і 3,44%), займенники (1,42% і 1,16%) та числівники (0,96% і 0,73%).

На основі встановлених кількісних даних можна обчислити ряд коефіцієнтів, що характеризують лексичний рівень тексту. Результати проведених обчислень проілюстровано гістограмою (рис. 1).

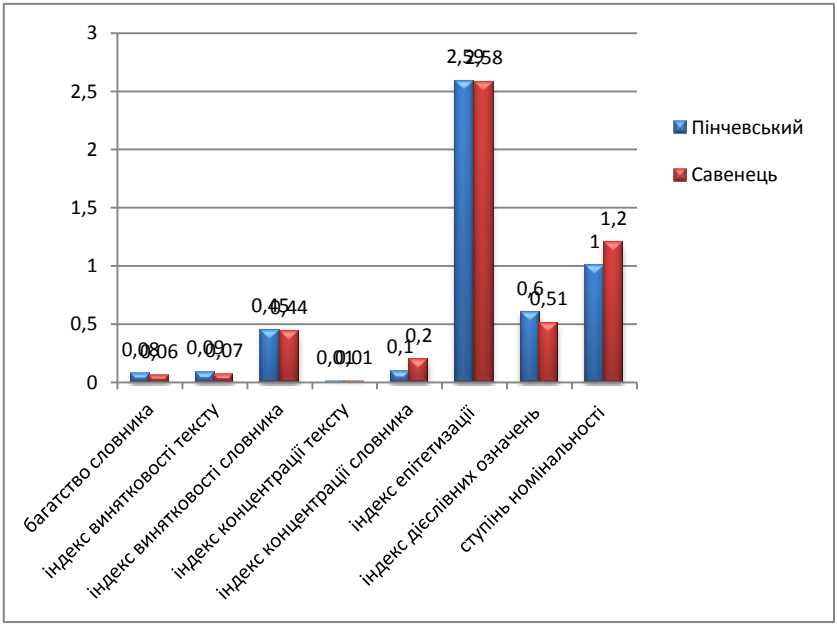

Рис. 1. Квантитативні характеристики лексичного рівня текстів перекладу

Джерело: розроблено автором

На основі одержаних статистичних даних також можна провести психолінгвістичний текстовий аналіз. Результати обчислень подано у таблиці 2.

Таблиця 2

Психолінгвістичні показники текстів перекладу

№	Коефіцієнт	Пінчевський	Савенець
1	Середній розмір речення	10,00	9,10
2	Коефіцієнт словникової різноманітності	0,08	0,06
3	Коефіцієнт дієслівності	0,20	0,30
4	Коефіцієнт логічної зв'язності	2,36	2,96

Джерело: розроблено автором

Показник середнього розміру речень свідчить про особливості вербального інтелекту чи про різку зміну емоційного стану. Досить значний показник довжини речень свідчить (10 і 9,10) про епічну оповідну манеру, виважений ритм оповіді, розміреність у розгортанні текстової структури.

Коефіцієнт словникової різноманітності – один із найпотужніших у діагностиці тексту. Цінність цього індексу полягає не лише у виявленні лексичних характеристик текстів, а й також в окресленні рис ідіолекту автора художнього твору.

Високий коефіцієнт агресивності – 0,2 і 0,3 (дієслова складають майже чверть тексту роману) – свідчить про високу емоційну напруженість тексту, динаміку подій.

Коефіцієнт логічної зв'язності, що визначається співвідношенням загальної кількості службових слів (сполучників і прийменників) до загальної кількості речень, становить 2,36 і 2,96. Вважається, що за величин більших за одиницю забезпечується достатньо гармонійний зв'язок службових слів і синтаксичних конструкцій.

При вивченні показників лінгвістичних характеристик велике значення має оцінка істотності розходження показників. Для встановлення істотності / неістотності статистичного розходження між значеннями коефіцієнтів для двох перекладів зробимо розрахунки $\chi 2$, який у лінгвостатистиці має назву критерію однорідності. Будується таблиця, в якій стільки рядків, скільки вибірок, і стільки стовпчиків,

скільки показників, що співставляються. За результатами нашого дослідження таблиця набуває наступного вигляду:

	k1	k2	k3	k4	k5	k6	k7	k8	k9	k10	k11	k12	k13	∑T
T1	0,08	12,42	0,09	0,45	0,01	0,10	2,59	0,60	1,00	10,00	0,08	0,20	2,36	29,98
T2	0,06	14,42	0,07	0,44	0,01	0,20	2,58	0,51	1,20	9,10	0,06	0,30	2,96	31,92
∑k	0,14	26,85	0,16	0,89	0,02	0,31	5,17	1,11	2,20	19,10	0,14	0,50	5,32	61,90

Використовуємо схему обчислення $\chi 2$, запропоновану В. Пербийніс [2, с. 72-73].

Зробивши необхідні обчислення для нашої таблиці, отримаємо:

$$\chi^2 = 1{,}23.$$

Щоб вирішити, чи свідчить χ^2 про істотне розходження, треба оцінити його за таблицею критичних значень χ^2 [2, с. 155]. Оцінку цю проводять за допомогою визначення кількості ступенів свободи, число визначається як добуток кількості показників мінус одиниця і кількості вибірок мінус одиниця. Для нашої вибірки це f=(13-1)*(2-1)=12. Розходження вважається істотним, якщо обчислене значення χ^2 більше від табличного для заданого рівня значущості. У нашому випадку 1,23 є значно меншим від найменшого числа у ряду. Це значить, що розходження у статистичних показниках текстів М. Пінчевського і А. Савенця неістотне і статистично допустиме.

Зіставлення різночасових перекладів роману Е. Гемінгвея «По кому подзвін» не виявило суттєвих кількісних розходжень у відтворенні домінант лексичного рівня оригіналу та засвідчило збереження традицій української школи перекладу.

Список використаних джерел:

1. Гемінгвей Е. По кому подзвін : роман / пер. з англ. Андрія Савенця. – Львів: Видавництво Старого Лева, 2018. – 608 с.

2. Перебийніс В. І. Статистичні методи для лінгвістів: Навчальний посібник / В.І. Перебийніс. – Вінниця: Нова книга, 2001. – 168 с.

3. Романенко Н. В. Рецепція роману «По кому подзвін» Е. Гемінгвея українською літературою XX – XXI століть (етапи, перешкоди, новітня версія) / Н. В. Романенко // Актуальні питання гуманітарних наук. – Вип 24. – Т. 2. – 2019. – С. 108-114.

4. Романенко Н. В. Соціально-історична детермінованість перекладацьких рішень (на прикладі українських перекладів творів Е. Гемінгвея різних часів) / Н. В. Романенко // Прикарпатський вісник НТШ. Слово. – 2018. – № 4(48). – С. 360-371.

5. Хемінгуей Е. По кому подзвін : роман / пер. з англ. М. Пінчевського. Твори : в 4 т. Київ : Дніпро, 1981. – Т. 3. С. 6–404.

6. Чикирис Н. В. Творчість Ернеста Хемінгуея в українському літературному процесі XX століття (рецепція і типологія): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук: спец. 10.02.05 «Порівняльне літературознавство» / Чикирис Н. В. – Тернопіль, 2005. – 20 с.